

3. Клешнев В. В. Модели научно-методического обеспечения подготовки элитных спортсменов. Основные функции спорта в современном обществе. 2007. 9 с. URL : www.biorow.com/ru_papers_files/2007%20sport%20sci%20models.pdf

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-РУХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ

Шапаренко Е. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Демократичний розвиток України, реформування освіти і науки, вимагають переходу до нового типу гуманістично-інноваційної фізкультурної освіти, яка здійснюється на основі впровадження нового змісту, форм, методів та умов навчання, підвищення якості професійної підготовки, розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту, що відповідають вимогам сучасної освіти. Проблемою сучасної педагогічної теорії і практики є процеси фахової підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до професійної діяльності. Основою для планомірного формування фахових компетентностей майбутнього тренера-викладача є інтеріоризація змісту професійно-орієнтованих дисциплін, у ході якої набуваються спеціальні знання, досвід самостійної діяльності на основі цих знань, а також закладаються основи готовності до успішної реалізації набутих знань і умінь у самостійній професійній діяльності.

Мета дослідження – обґрунтування необхідних та достатніх педагогічних умов формування професійних компетентностей майбутніх тренерів-викладачів у ході вивчення професійних дисциплін.

Професійна підготовка майбутніх тренерів у закладах вищої освіти зобов'язана сформувати професійну компетентність випускників, що дасть їм змогу після завершення освітньої програми успішно реалізувати отримані знання та професійні навички в для різних груп населення з урахуванням сучасних вимог суспільства. Найбільш повно розкрила сутність професійної компетентності тренерів, що формується в закладах вищої освіти М. Василенко. Авторка трактує це поняття як інтегративну характеристику особистості, яка є результатом підготовки випускника закладу вищої освіти, визначається сформованістю знань, умінь і навичок, професійно важливих, світоглядних і громадянських якостей, що в сукупності забезпечує можливість виконання ними професійних

обов'язків із задоволення потреб населення у фізичному вдосконаленні, збереженні й відновленні здоров'я, активному відпочинку.

Перспективним напрямом формування професійної компетентності майбутніх тренерів є пошук шляхів відповідної організації підготовки до професійної діяльності під час навчання у закладі вищої освіти. Дослідження Е. Павлюка дали підставу вважати, що ефективна підготовка майбутніх тренерів можлива за таких педагогічних умов: формування професійно-мотиваційного виховного простору; взаємодія закладу вищої освіти та підприємств ринку, фітнес-послуг; адаптивність і гнучкість освітнього процесу; забезпечення зворотного зв'язку при взаємодії викладачів і студентів; забезпечення професійної самоосвіти й самовдосконалення майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки; розуміння професійної мотивації як процес формування фахових орієнтацій майбутніх фахівців. Під педагогічними умовами професійного становлення Е. Павлюк визначає сукупність взаємозалежних елементів освітнього середовища – факторів, що визначаються й усвідомлюються учасниками педагогічної взаємодії, реалізуються в навчально-виховному процесі ЗВО, спонукають викладачів і студентів до активізації власної діяльності з метою оптимізації професійного становлення майбутніх тренерів у процесі фахової підготовки й зумовлюють підвищення ефективності процесу фахової підготовки фахівців з вищою освітою.

З огляду на теоретичні розробки в дослідженні структури професійної компетентності, на наш погляд, найбільш обґрунтованою є розробка цієї структури ученою М. Василенко, відповідно до якої базова структура професійної компетентності тренерів, що формується в закладах вищої освіти, має складатися з таких основних компонентів: мотиваційний, аксіологічний, гносеологічний, особистісний і праксеологічний, та утворюватися системою загальних, базових і спеціальних компетентностей (дидактично-рухової, проектувально-конструкторської, контрольної-аналітичної, організаційно-регулятивної, мотиваційно-комунікативної та маркетингово-комерційної).

Професійна освіта майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти потребує технологічних змін фізкультурно-оздоровчої спрямованості на роботу з людьми та молоддю. Високі інноваційні технології, а також численна кількість сучасного населення з ослабленим здоров'ям потребують висококваліфікованих фахівців із фізичної культури, здатних успішно реалізовувати розвивальні, навчальні й оздоровчі програми вдосконалення та розвитку людини. Розвиток даного напрямку

підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту сучасні автори бачать по-різному. Так, Д. Чернілевський на основі дослідження Р. Бекирової пропонує такі сучасні напрями професійної підготовки майбутніх фахівців:

1. Навчання, побудовано суто (або переважно) на передачі інформації, повинно бути замінене й істотно доповнене діяльнісним навчанням, орієнтованим як на сьогодні, так і на майбутнє. Основний акцент такого навчання робиться на організацію різних видів діяльності студентів. У цьому разі змінюється статус викладача (із передавача інформації він перетворюється на менеджера навчального процесу).

2. Змінюється зміст освіти – не інформація про діяльність плюс трохи діяльності, а діяльність, що ґрунтується на інформації. Водночас змістом освіти є і соціокультурний контекст.

3. Змінюються форми взаємодії викладачів і студентів, а також студентів один з одним. На зміну традиційним приходять форми активного навчання (дидактичні ігри, аналіз конкретних ситуацій, розігрування ролей, різновиди дискусій, тренінги тощо).

4. Зміна цілей, зміст і форми навчання впливають на характер спілкування викладача і студента, на атмосферу їхньої взаємодії. Партнерство, рівність особистостей у вчинках, відповідальність у виборі, позитивне емоційне ставлення – усе це стає домінантою відносин.

Потрібно спиратися на результати аналізу сукупності чинників, які впливають на формування професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту та визначаємо такі педагогічні умови цілеспрямованого формування компетентності:

– створення освітнього середовища з метою підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту;

– упровадження особистісно орієнтованої підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту;

– моніторинг сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту та готовності до професійної діяльності.

Особистісно-орієнтована підготовка майбутніх фахівців, як зазначає О. Сиротюк, відкриває сучасні концепції навчання як традиційний, різнорівневий, профільний, особистий та природно відповідний напрям підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до професійної діяльності, шлях до персоніфікації. На основі досліджень І. Деркач зазначає, що акмеологічний підхід до розвитку особистості базується на основі «компетентності нововведень, проектування мети власної діяльності,

моделювання маршруту щодо професійного самовдосконалення з урахуванням своїх потенційних здібностей та потреб суспільства». Автор зазначає структуру професійної компетентності випускника вищого навчального закладу. Особистісно орієнтоване навчання виникло й розвивалося в середовищі гуманістичної педагогіки. Модель особистісно-орієнтованого навчання належить американському психотерапевту Карлу Роджерсу.

Особистісно орієнтоване навчання, на його думку, – це усвідомлене, самостійно ініційоване, скероване на засвоєння сенсів як елементів особистісного досвіду навчання, у якому роль фахівця полягає у стимулюванні усвідомленого навчання. С. Гончаренко спирається на розуміння цінностей як ядра і змістовного елемента культури людини, дає ще одне визначення особистісно-орієнтованого навчання, де визнають студента головною цінністю освітнього процесу. Наступною умовою формування професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до професійної діяльності є моніторинг сформованості компетентності майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту. Як зазначає З. Рябова, моніторинг – це науково обґрунтована, цілеспрямована, аналітична та прогностична система відстеження динаміки провідних процесів як у змістовному, так і в організаційному плані, на всіх рівнях системи освіти, за участю всіх суб'єктів освіти. У своїх дослідженнях Л. Крисіна визначає моніторинг як систематичне спостереження за будь-яким процесом із метою встановлення відповідності чи невідповідності результатів цього процесу початковим припущенням. Привертає нашу увагу дослідження А. Дахіна, який вказує, що моніторинг – це безупинне, тривале спостереження навчального процесу й управління ним.

Педагогічна діяльність тренера має відповідати таким вимогам:

- високий рівень нормативності, соціальної відповідальності;
- різноманітність педагогічної діяльності стосовно об'єкта, предмета, форми та засобів виконання, коли об'єктами є учні, навчальні групи, батьки учнів;
- педагогічна діяльність має свою специфіку (в ній є розбіжності між цілями суб'єкта і об'єкта діяльності, оскільки тренер-педагог робить усе для майбутніх досягнень учня, він знає, що краще для нього на даний час);
- об'єктом діяльності тренера-педагога є людина, особистість, яку він навчає умінь, навичок і вдосконалює її особистісні риси;
- педагогічна діяльність завжди є творчим процесом, без технологічних меж і шаблонів.

Тренерська діяльність має такі особливості:

– роль тренера провідна, він впливає на особистість спортсмена, що висуває додаткові вимоги як до особистості тренера, так і до його професійних якостей;

– тренер постійно відповідає за фізичне та психічне благополуччя своїх учнів, за їх виховання і становлення як особистості та громадянина своєї країни;

– підвищений рівень стресовості в діяльності тренера;

– нерегламентованість діяльності тренера часовими та функціональними рамками;

– необхідність знати все про спортсменів, допомагати їм, бути наставником і порадиником;

– бути пропагандистом власної сфери діяльності.

Особливості оволодіння професійною діяльністю висвітлено у дослідженні С. Толочка, в якому проаналізовано й обґрунтовано стилі професійної діяльності.

Процес професійного становлення тренера-викладача розглянуто у працях Н. Волянук, В. Платонова, де визначено сім його етапів: допрофесійний розвиток (зародження інтересу до майбутньої професійної діяльності), оптація (вибір професії), професійна підготовка, професійна адаптація (виконання професійних обов'язків), первинна і вторинна професіоналізація (самостійно, надійно й успішно виконує основні функції), етап майстерності і наставництва (універсалізм, широка орієнтація у професійній галузі). Майбутній тренер-викладач має бути підготовлений до такої сфери професійної діяльності: педагогічної та тренерської діяльності в усіх типах навчальних закладів, в установах, на підприємствах усіх форм власності, в збірних командах з видів спорту, включаючи збірні команди України; управлінської діяльності у сфері фізичної культури та спорту на міському, регіональному та обласному рівнях; виконання рекреаційних та реабілітаційних задач засобами фізичної культури та спорту; фахівець-дослідник в наукових групах з видів спорту, фізичного виховання – груп населення.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Грибан Г., Бойко Д., Дзензелюк Д. Термінологічний словник з фізичної культури і спорту. Житомир : Рута, 2016. 100 с.
3. Деркач А. Акмеологические основы развития профессионала. Воронеж, 2004. 752 с.
4. Долинний Ю., Олійник О., Черненко С. Навчально-ознайомча та виробнича практика в системі професійної підготовки фахівців з

фізичного виховання і спорту. Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання : збірник наукових праць / за заг. ред. Ю. Долинного. Краматорськ : ДДМА, 2020. С. 291–296.

5. Долинний Ю. Підготовка фахівців з фізичного виховання й спорту до професійної діяльності. Інноваційна педагогіка : науковий журнал ; Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Зареєстровано Міністерством юстиції України. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 21, Т. 1. Херсон, 2020. С. 203–207.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ВІДНОВЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Шапаренко І. Є.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Однією із найактуальніших проблем сучасного спорту є підвищення фізичної працездатності спортсменів. Наразі, інтенсифікація тренувальної та змагальної діяльності вимагає відповідно інтенсивних процесів відновлення. Різноманітні відновлювальні засоби, що використовуються в спортивній практиці, поділяються на чотири групи: педагогічні, медико-біологічні, психологічні та реабілітаційні. Безумовно, найбільший ефект має їх сукупне використання у формі визначених комплексів, сформованих із урахуванням специфічних особливостей перебігу відновлюваних процесів у спортсменів різної спеціалізації, рівня підготовленості, етапу тренування та індивідуальних можливостей спортсменів.

У проблемі відновлення основне місце приділяється педагогічним факторам, які дозволяють керувати працездатністю спортсменів і відновлювальних процесів за допомогою доцільно організованої м'язової діяльності з фіксацією її спрямованого впливу на організм. Тому правильне, цілеспрямоване використання педагогічних засобів у процесі відновлення працездатності спортсменів дозволяє з великою ефективністю активізувати відновлювальні процеси, оптимізувати психічний стан, що в свою чергу підвищує ефективність тренувальної та змагальної діяльності [3, с. 148].

Питання вивчення і застосування засобів відновлення спортивної працездатності висвітлено в роботах низки науковців: Слімейкера Р., Браунінга Р. (2007), Павлової Ю., Виноградського Б. (2011), Михалюка Є., Малахової С., Черепок О. (2012), Овчарук В. (2015) та ін. Незважаючи на це, проблема ефективного застосування